

Utgave: 5/2002

Tema: Reservasjonsretten i EØS-avtalen

Forfatter: Dag Seierstad, mai 2002

Reservasjonsretten i EØS-avtalen

Grunnloven tillater ikke at Norge overfører beslutningsmyndighet til internasjonale organisasjoner vi ikke er medlem av. Norge er medlem av EØS, men ikke av EU. Samtidig er det slik at det er EU som fastlegger alt regelverk som skal gjelde i EØS. Hensikten med EØS er jo nettopp at EU og EØS skal ha samme regelverk for alt som har med fri flyt å gjøre.

EØS-avtalen er det som kalles en «dynamisk» avtale. Innholdet i avtalen endrer seg hele tida. Disse endringene kommer fordi EU stadig utvider og endrer lovverket sitt. På de områdene som omfattes av EØS-avtalen, skal slike endringer automatisk gjelde også Norge. For at dette ikke skal være i strid med Grunnloven, er Norge gitt en reservasjonsrett (ofte kalt vetorett) i EØS-avtalen.

Dette er en reservasjonsrett som EU-landene ikke har. Siden vedtaket av Enhetsakten i 1985 har EU-landene verken noen vetorett eller noen reservasjonsrett i saker som har å gjøre med det indre markedet, det vil si med alle saker som omfattes av EØS-avtalen.

Norge har aldri brukt denne reservasjonsretten.

Sikkerhetsklausulen i EØS-avtalen

EØS-avtalen inneholder en generell sikkerhetsklausul som gir Norge rett til å sette EØS-regler til side «når alvorlige økonomiske, samfunnsmessige eller miljømessige vanskeligheter som kan vedvare, er i ferd med å oppstå» (Art. 112-114 i EØS-avtalen).

Sikkerhetsklausulen i EØS-avtalen kan brukes til å stanse handel midlertidig dersom det oppstår en krisesituasjon. (Art. 112). EU kan i så fall gå til mottiltak for å «gjenopprette likevekten». (Art. 114)

Sikkerhetsklausulen kan bare brukes hvis det er oppstått «vanskeligheter som kan vedvare». Samtidig må tiltakene «begrenses til det som er strengt nødvendig for å rette opp situasjonen». Det skal være rådslagninger med EU i EØS-komiteén hver tredje måned med sikte på å avvikle eller innskrenke slike tiltak. (Art. 113)

«Dette er en sikkerhetsklausul som norske regjeringer har brukt fire ganger, mot et munn- og klauvsjueutbrudd i Hellas, mot et utbrudd av Newcastle disease i Sverige, mot utbruddet av kugalskap i Storbritannia i 1996 og mot munn- og klauvsjueepidemien våren 2001.»